MAKTABGACHA TA’LIMDA BOLALARNI ILK YOSHIDA XORIJIY TILLARNI O’RGATISHDA TA’LIMIY O’YINLARNINNG AHAMIYATI: BAHOLASH

Mahkamboyeva Shaxrizoda Xusan qizi,

Ilmiy rahbar: Usmonova Umida Baxtiyorovna

Annotatsiya

Dunyo globalashuv jarayoni insonlardan o’z ona tilidan tashqari yana bir necha xorijiy tillarni o’rganishni taqozo qilmoqda. Hozirgi tadqiqotlar ushbu jarayonni erta yoshda boshlash samariliroq bo’lishini ko’rsatadi. Bizning yurtimizda ham ushbu masalaga qat’iy e’tibor qaratilgan, xorijiy tillarni o’qitishda xususan ingliz tilini o’qitishda dunyoning yetakchi tashkilot va universitetlar hamkorligida yangicha yondashuv asosida dasturlar ishlab chiqilmoqda. Oxirgi 3 yilda bu jarayon maktabgacha ta’limda ayniqsa o’z rivojini topmoqda.

Kalit so’zlar: xorijiy til, erta yoshda til o’rganish, ta’limiy o’yin, faoliyat, nozik vosita mahorati, ko’z-qo’l muvofiqlashuvi, faol ta’lim turlari, ingliz tilida blok o’ynash, rol o’yinlar, qo’l mehnati

Hozirgi kunda barchamizga ma’lumki har bir bolaning taqdiri birinchi novbatda ahamiyat kasb etib kelmoqda. Shu o’rinda uning ta’lim olish jarayoni va ilmiy salohiyati yuzasidan so’z borar ekan bog’cha va maktab yoshida o’yin bolaning eng asosiy va sevimli mashg’uloti bo’lganligi tufali bola atrof olamni ham o’yin orqali kashf etadi. Agar xorijiy tillarni ham o’yinga qorishtirgan xolda o’rgatilsa bu til ko’nikmalarining o’zlashtirilish samaradorligini bir necha barobarga oshiradi. Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so’ng, chet tillarini o’rgatishga qiziqish oshdi va yoshlar uchun ko’plab imkoniyatlar yaratib berildi. Birinchi prezidentimiz Islom Karimov aytganlaridek, “Hozirgi paytda xorijiy tillarni o’rgatishga yurtimizda katta ahamiyat berilmoqda. Bu ham albatta, bejiz emas. Bugun jahon hamjamiyati o’ziga munosib o’rin egallashga intilayotgan mamlakatlarimiz uchun, chet ellik sheriklarimiz bilan hamjihatlikda, hamkorlikda o’z buyuk kelajagini qurayotgan xalqimiz uchun xorijiy tillarni mukammal bilishning ahamiyatini baholashning hojati yo’qdir”. Ushbu fikrning mantiqiy davomi sifatida 2021 yil 10-dekabrda qabul qilingan “Chet tillarini” o’rgatish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari tog’risida”gi Prezident Qarori chet tillarini o’rganish imkoniyatlarini kengaytirdi.

O'yin bolani nafaqat jismoniy faolligini oshiradi shuningdek ruhiy tetiklikni ham shakllanitirshga yordam beradi. O'yin bolani o’ziga bo’lgan ishonchini

mustahkamlashiga, atrofdagilar bilan ijtmoiy munosabatlarni shakllantirishga ham katta ko’mak beradi. Shu sababli ota –ona va tarbiyachi murabbiylar bolalarga imkon qadar ko'proq o'yin orqali o'rganishni targ'ib qilishlari kerak. Aynan o’yin orqali bolalar ta’lim oladilar va o’z iqtidorlarini kashf etadilar. Bunga erishish uchun sezgi organlarini faollashtiruvchi muhitni, jumladan vizual, eshitish, kinestetik kabi faol ta’lim turlaridan foydalanish maqsadga muvofiq xisoblanadi. Ta’limiy o’yinlar musiqa asboblarnini chalish, qo'shiqlar kuylash, she’r aytish, raqsga tushish, o'yin o’ynash, videolar tomosha qilish, qo’l mehnati vositasida turli narsalar yasashni o'z ichiga oladi.

Xorijiy tillarni necha yoshdan o’rgangan ma’qul

Dunyo olimlari 10 yoshgacha bo’lgan davrda bola chet tilini oson oz’lashtirishishi bo’yicha yakdil fikr bildirishgan. Bu davrda bola tillarni tushunib emas balki mexanik tarzda o’rganadi shuning uchun xorijiy tilni qollanilishi va talaffuzi oson o’zlashtiriladi. Ammo shunday bo’lsada bolaning har qanday tilning tovushlarini taqlid qilish qobiliyati bilan tug'ilshini hisobga olsak bu jarayonni ertaroq boshlash fikridagilar ham ko’pchilikni tashkil qiladi. Inson miyasini o’rganilish bo’yicha olib borilayotgan tadqiqotlar natijasida, chaqaloq tug’ilishidan uch yoshigacha bo’lgan davr bola rivojlanishning eng muhim davri ekanligi isbotlangan. Shunigdek uch yoshli bolaning miyasi katta yoshdagi odam miya faoliyatidan ikki karra tezroq va yaxshiroq ishlashi ham aniqlangan. Shuning uchun ingliz mutaxassislarining fikricha bolaning birinchi yildayoq ikkinchi tilni tanishtirib borish uni oson o’zlashtirishiga yordam bo’lishini ta’kidlashadi. Ammo har qanday xolatda xam bolaning psihologik va til o’zlashtirish qobiliyatini hisobga olish nihoyatda muhim omil ekanligini unitmasligimiz kerak.

O'yinning ahamiyati

Bola tabiatan juda qiziquvchan bo’ladi va u atrof olamni o’rganish uchun barcha xis tuyg’ularini ishga soladi. O’yin bolaning eng asosiy va sevimli mashg’uloti bo’lganligi bois, bolaga atrof olam va undagi barcha zaruriy bilim va ko’nikmalar o’yin vositasida tanishtirib borilsa, ko’nikmalarni o’zlashtirish samaradorligi bir necha barobarga oshadi. O'yin bolani nafaqat jismoniy faolligini oshiradi shuningdek, u ruhiy tetiklikni ham shakllanitirshga yordam beradi. O'yin bolani o’ziga bo’lgan ishonchini mustahkamlashga, atrofdagilar bilan ijtmoiy munosabatlarni shakllantirishga ham katta ko’mak beradi. Shu sababli ota — ona va tarbiyachi murabbiylar bolalarga imkon qadar ko'proq o'yin orqali o'rganishni targ'ib qilishlari kerak. Aynan o’yin orqali bolalar ta’lim oladilar o’z iqtidorlarini kashf etadilar. Bunga erishish uchun sezgi organlarini faollashtiruvchi muhitni, jumladan vizual, eshitish, kinestetik kabi faol ta’lim turlaridan foydalanish

maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ta’limiy o’yinlar musiqa asboblarnini chalish, qo'shiqlar kuylash, she’r aytish, raqsga tushish, o'yin o’ynash, videolar tomosha qilish, qo’l mehnati vositasida turli narsalar yasashni o'z ichiga oladi. Rangli ko’rgazmalar, kartalar, musobaqalar, rol o’yinlar, turli shakllar yasash kabi o'yinlar bolalarni jismoniy va aqliy faoliyatini rivojlantiruvchi eng qiziqarli usullardan biridir.

Bolalar ham o’ynaydilar, ham rivojlanadilar, ham o’rganadilar .

Plastilin bilan o'ynashda bolalar “mayda metorika” mahoratini rivojlantiradilar. Bolalar plastilinda shakllar yasaganda ko’z va qo’l faoliyati muvofiqlashadi hamda qo'l va barmoq mushaklari musthkamlanadi. Bu o’z navbatida yozuv mahoratini shakllantirishdan avvalgi eng zarur bo’lgan ko’nikmalardir, chunki mustahkam mushaklar kuchi hamda “ko’z–qo’l muvofiqlashuvi” (зрительно-моторная координация), bolalarga yozuv vositalarini to'g'ri ushlab turish va ulardan oqilona foydalanishida yordam beradi. Shuningdek plastilin bilan o'ynash orqali bolalar predmetlarning rangi, shakli va tuzilishi kabi belgilarini ham o’rganadilar. Musiqiy asboblar ishtirokidagi ta’limiy faoliyatda, bolalar turli ohanglarni farqlashni o’rganadilar. Bolalar turli xil asboblardan taralayotgan tovush va tovushlar qanday o'zgarishini anglashni boshlaydilar. Musiqa ohangining tezligi va sokinligi tovush pardalarini baland va pastligiga mos ravishda xarakatlanadilar.

Transport o'yinchoqlari bilan o'ynashda bolalar yuqoriga va pastga, oldinga va orqaga tez va sekin harakatlanib, ishqalanish va harakatlanish kuchini sinovdan o’tkazadilar.

Bolalar bloklar va kubiklar bilan o'ynaganda,ular rang, shakl va bezaklar, shuningdek og'irlik, o'lcham, balandlik, uzunlik, vertikal va gorizontal tushunchalarini o'rganadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 9 sentyabrdagi «Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillatirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PQ-3261-son qarori;
2. O‘z DSt 17368–2020 “Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash haqida ”
3. SH.Mahkamboyeva “Use of modern innovative technologies in teaching English” article
4. https://www.cde.ca.gov/sp/cd/re/caqdevelopment.asp. Ages and Stages of Development
5. Care About Quality was published by the California Department of Education in 2000.
6. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-early-childhood-education-and-care-8_en. internet resurs.
7. Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari va boshlang‘ich maktab o‘quvchilariga chet tilini o‘rgatishda o‘yinlar. Baxramova M. D. Tuzuvchi: Baxramova M. D., — T.2016.
8. https://raisingchildren.net.au/newborns/play-learning/play-ideas/why-play-is-important internet resurs
9. https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-young-children-learn-english-through-play internet resurs
10. https://www.parents.com/baby/development/intellectual/how-to-teach-your-child-a-foreign-language/ internet resurs
11. Early childhood education in English for speakers of other languages by ViAdam, Bob and Morris Paul (1997) the English curriculum in the People’s Republic of China,comparative education Review,41,3–26
12. Alcon, E and Guzman, J-R (2000). Language learning Strategies and Second language Use in academic Context.Universtate Jaume 1.
13. Algeo, J (2010) 6th ed. Origin and Development of English Language. Wordsworth
14. nderson, T. (1960:303). “. In Madrid, D (2001): “A conceptual Framework for the teaching of foreign languages in infant education”. UniversityGranada.Pg 145–155.